

Ang. krav på specifika byggmetoder vid offentlig upphandling

Undertecknad har av Aridum AB uppdragits att kortfattat redogöra för de rättsliga förutsättningarna att ställa krav på specifika byggmetoder vid offentlig upphandling. Utredningen avser särskilt metoder för grundläggning och bjälklag, men slutsatserna nedan är även överförbara för metodval i andra delar av en entreprenad.

Bakgrunden till Aridum AB:s frågeställning är att torktiden för grund och bjälklag har avgörande betydelse för en entreprenads fortgång och färdigställande, varmed en snabb och kvalitetssäkrad torkningsprocess för grund och bjälklag kan medföra betydande ekonomiska och miljömässiga besparingar. En central fråga är härvid följande.

Får en viss byggmetod föreskrivas i en offentlig upphandling?

Det enkla svaret på den frågan är "Ja". Enligt 9 kap. 1 § LOU får en upphandlande myndighet ange bl.a. processen eller metoden för att tillhandahålla en viss entreprenad. Det går således utmärkt att föreskriva en viss byggmetod – om kraven är tydliga, objektiva och proportionerliga.

Däremot får myndigheten som huvudregel inte hänvisa till visst fabrikat, varumärke eller patent med mera. Istället bör främst så kallade *funktionskrav* användas, jfr 9 kap. 3 och 6 §§ LOU.

Vad är då funktionskrav?

Funktionskrav är krav som tar sikte på ett visst resultat. Därmed undviks så långt som möjligt konkurrensbegränsande detaljkrav gällande hur resultatet ska uppnås. Det är dock naturligtvis så att alla krav begränsar konkurrensen i någon mån. Däremot är det inte alla krav som begränsar konkurrensen på sätt som står i strid med LOU och dess grundläggande principer.

I nedanstående tabell ges exempel på framförallt funktionella aspekter avseende torktid, kontroll av process och resultat, samt miljövinster inom grundläggning. Dessa kan uppställas som krav eller kriterier i en upphandling.

Exempel på krav för grundläggning och bjälklag

- *Beskrivning av förkortad uttorkningstid jämfört med traditionella metoder i ett standardfall**
- *Beskrivning av minskad CO₂-belastning på hela konstruktionen (minst X kg CO₂-ekv i ett standardfall*)*
- *Dubbelsidig uttorkning av platta på mark*
- *Möjlighet att styra luftflöden under platta på mark och i bjälklag*
- *Kunna använda betongen utan avjämningsmassa (högre vattencementtal) med bibehållen torktid*
- *Radonsäker grund*
- *Möjlighet att avhjälpa vattenskador efter färdig byggnad med minimala ingrepp i övergolv*
- *Tillhörande projekteringsanvisningar för hela konstruktionen*
- *Fastställda kontrollsystém för kvalitetssäkring i hela processen*
- *Mätning av betongtorkning under processen (tendensmätningar från gjutning till slutlig RF-mätning enligt RBK/branschstandard)*
- *Larmfunktion efter färdigställd entreprenad (t.ex. vid vattenskada)*

*Se exempel på specifikation av standardfall för anbudsutvärdering, se [bilaga 1](#).

En alternativ metod att upphandla metod?

Att formulera en tillräcklig kravkatalog för att säkerställa korrekt metod kan dock vara lättare sagt än gjort, och framförallt tids- och resurskrävande.

Ett annat, och ibland enklare, sätt att säkerställa en att en viss metod eller ett specifikt verktyg används i ett offentligt avtal är att upphandla metoden eller verktyget separat. Därefter kan leverantören anvisas att nyttja myndighetens befintliga metod eller verktyg i ett senare tilldelat avtal.

Ett sådant förfarande förutsätts bl.a. i standardavtalen AB 04 och ABT 06.¹ Ett annat exempel inom just offentlig upphandling av byggentreprenader är inköpscentralen HBV's så kallade "trepartsavtal", varigenom de allmännyttiga bostadsbolagens entreprenörer anvisas att göra materialinköp på HBV's centralt upphandlade ramavtal.²

Förfarandet att upphandla en metod eller ett verktyg som ska användas i senare upphandlade entreprenader kan sammanfattas enligt följande.

Steg 1: Upphandling av verktyg för byggmetod

Teknisk specifikation:

- Rätt för B och av denne anlitad tredje part (konsulter och entreprenörer) att nyttja eventuella nödvändiga immateriella rättigheter
- Applikation som registrerar användningen av aktiv uttorkning samt projektering, kontroll och utförande
- Framtagande av utförandebeskrivningar för entreprenör
- Digitalt kontrollsystem med checklistor för aktuella byggprocesser
- Generering av slutrapport avseende kvalitetssäkrad och kontrollerad uttorkning av betongplatta och bjälklag, samt intyg om slutlig RF-mätning enligt RBK/Branschstandard

Steg 2: Upphandling av projektering/ byggentreprenad med anvisning att nyttja Beställarens resurser

Avtalsvillkor:

- Konsult/Entreprenör ska använda Beställarens verktyg för projektering/uppförande av betongplatta och bjälklag
- Ersättning enligt självkostnadsprincipen

Som framgår ovan konkurrensutsätts *metoden* i steg 1 och *entreprenaden* i steg 2. Steg 1 behöver dock inte upprepas för att säkerställa samma metod vid varje ny entreprenad (steg 2) därefter.

Vad händer om någon aktör är missnöjd med den valda metoden?

Likt trepartsavtal för materialinköp innebär ovanstående att beställarens val av byggmetod exkluderas från konkurrensutsättningen av entreprenaden. Därmed sker inget gynnande eller missgynnande av de entreprenörer som konkurrerar i entreprenadupphandlingen med anledning av metodvalet.

Valet av metod kan förvisso ifrågasättas i steg 1, men inte av de konsulter eller entreprenörer som avser lämna anbud i steg 2. Detta eftersom konsulterna eller entreprenörerna i steg 2 som

¹ Se AB 04/ABT 06 kap. 6 § 9 avseende kostnader för arbetare, hjälpmedel, material eller vara som tillhandahålls av beställaren.

² För mer information, se <https://hbv.se/vara-tjanster/trepartsavtal/> (2023-09-05).

utgångspunkt inte utgör potentiella anbudsgivare i steg 1 och därmed saknar s.k. talerätt dvs. möjlighet att sätta upphandlingsförfarandet i steg 2 i fråga i domstol (annorlunda uttryckt anses dessa aktörer inte ha ett intresse av att tilldelas avtalet i steg 1, jfr HFD 2017 ref. 62).

Förfarandet kan också svårligen ifrågasättas som en otillbörlig uppdelning av en entreprenadupphandling. I rättspraxis har upphandlande myndigheter ansetts ha stor frihet att själv utforma sin upphandling utifrån sina behov och inom ramen för de allmänna principerna för offentlig upphandling (jfr RÅ 2002 ref. 50, RÅ 2010 ref. 78 samt HFD 2012 ref. 48). I exemplet ovan är myndighetens behov av aktuell byggmetod grundat på objektiva parametrar. I en sådan situation är det snarare påkallat av de grundläggande principerna att tillse att metodvalet inte påverkar konkurrensen i entreprenadupphandlingen, vilket alltså kan uppnås genom att upphandla metoden (här i form av ett komplett verktyg) separat.

Peter Riiga

peter@riigalaw.se

+46 706 28 64 75